

This PDF you are browsing now is a digitized copy of rare books and manuscripts from the Jnanayogi Dr. Shrikant Jichkar Knowledge Resource Center Library located in Kavikulaguru Kalidas Sanskrit University Ramtek, Maharashtra.

KKSU University (1997- Present) in Ramtek, Maharashtra is an institution dedicated to the advanced learning of Sanskrit.
The University Collection is offered freely to the Community of Scholars with the intent to promote Sanskrit Learning.

Website
<https://kksu.co.in/>

Digitization was executed by NMM

<https://www.namami.gov.in/>

Sincerely,

Prof. Shrinivasa Varkhedi
Hon'ble Vice-Chancellor

Dr. Deepak Kapade
Librarian

Digital Uploaded by eGangotri Digital Preservation Trust, New Delhi
<https://egangotri.wordpress.com/>

कविकुलगुरु कालिदास संस्कृत विश्वविद्यालय रामटेक

हस्तलिखित संग्रह

दाखल क्र. M-3069 विषय वेदांग

नाव शिक्षादा वेदांग

लेखक/लिपीकार.....

पृष्ठ 16 काळ - पुर्ण/अपुर्ण

m-3069

॥ अथ शिक्षादिवेदषडङ्गप्रारंभः ॥

शिक्षादी वेदंग

वेदषडङ्गानामनुक्रमणिका ।

विषयः		पृष्ठं.	विषयः	
१ शिक्षा	पाणिनीया	१-३	॥ निरुक्तं	यास्कस्य
२ ज्योतिषं	लगधस्य	४-५	उत्तरषट्कं	
३ छंदः	पिंगलनागस्य	६-८	५ श्रौतसूत्रं	आश्वलायनीयं
४ निघंटुः	यास्कस्य	९-१६	पूर्वषट्कं	
॥ निरुक्तं	यास्कस्य		उत्तरषट्कं	
पूर्वषट्कं		१-३६	॥ गृह्यसूत्रं	आश्वलायनीयं
			६ अष्टाध्यायी (सूत्रपाठः)	पाणिनीया

इमानि पुस्तकानि प्राचीनपुस्तकैः वैदिकपाठक्रमेण संवाद्य वैदिकद्वारा च संशोध्य तत्र श्रौतसूत्रमेतावन्
केनाप्यमुद्रितं च मुद्रयित्वाऽध्येतृवर्गसौलभ्यायासाभिर्मुद्रितानि । मूल्यं १। सपादरूप्यकम्.

अथशिक्षा-पाणिनीया ।

श्रीगणेशायनमः ॥ ॥ हरिः ॐ ॥ अथशिक्षांप्रवक्ष्यामिपाणिनीयंमतंयथा ॥ शास्त्रानुपूर्वतद्विद्याद्यथोक्तंलोक-
वेदयोः ॥ प्रसिद्धमपिशब्दार्थमविज्ञातमबुद्धिभिः ॥ पुनर्व्यक्तीकरिष्यामिवाचउच्चारणेविधिं ॥ त्रिषष्टिश्चतुःषष्टि-
र्वावर्णाःशंभुमतेमताः ॥ प्राकृतेसंस्कृतेचापिस्वयंप्रोक्ताःस्वयंभुवा ॥ स्वराविंशतिरेकश्चस्पर्शानांपंचविंशतिः ॥
यादयश्चस्मृताह्यष्टौचत्वारश्चयमाःस्मृताः ॥ अनुस्वारोविसर्गश्चःकःपौचापिपराश्रितौ ॥ दुःस्पृष्टश्चेतिविज्ञेयोलृ-
कारःप्लुतएवच ॥ १ ॥ आत्माबुद्ध्यासमेत्यार्थान्मनोयुक्तेविवक्षया ॥ मनःकायाग्निमाहंतिसप्रेरयतिमारुतम् ॥
मारुतस्तूरसिचरन्मंद्रंजनयतिस्वरम् ॥ प्रातःसवनयोगंतच्छंदोगायत्रमाश्रितम् ॥ कंठेमाध्यंदिनयुगंमध्यमंत्रैष्टुभा-
नुगम् ॥ तारंतातीयसवनंशीर्षण्यंजागतानुगम् ॥ सोदीर्णोमूर्ध्यभिहतोवक्रमापद्यमारुतः ॥ वर्णान्जनयतेतेषांवि-
भागःपंचधास्मृतः ॥ स्वरतःकालतःस्थानात्प्रयत्नानुप्रदानतः ॥ इतिवर्णविदःप्राहुर्निपुणंतन्निबोधत ॥ २ ॥
उदात्तश्चानुदात्तश्चस्वरितश्चस्वरास्त्रयः ॥ ह्रस्वोदीर्घःप्लुतइतिकालतो नियमाअचि ॥ उदात्तेनिषादगांधारावनुदा-
त्तःऋषभधैवतौ ॥ स्वरितप्रभवाह्येतेषड्जमध्यमपंचमाः ॥ अष्टौस्थानानिवर्णानामुरःकंठःशिरस्तथा ॥ जिह्वामूलं

शिक्षा.

॥ १ ॥

चदंताश्चनासिकोष्ठौचतालुच ॥ ओभावश्चविवृत्तिश्चशषसारेफएवच ॥ जिह्वामूलमुपध्माचगतिरष्टविधोष्मणः ॥
यद्योभावप्रसंधानमुकारादिपरंपदं ॥ स्वरांतंतादृशंविद्याद्यदन्यद्वक्तमूष्मणः ॥ ३ ॥ हकारंपंचमैर्युक्तमंतःस्थाभि-
श्चसंयुतं ॥ औरस्यंतंविजानीयात्कंठ्यमाहुरसंयुतं ॥ कंठ्यावहाविचुयशास्तालव्याओष्ठजाबुपू ॥ स्युर्मूर्धन्याऋदु-
रषादंत्यालुतुलसाःस्मृताः ॥ जिह्वामूलेतुकुःप्रोक्तोदंत्योष्ठ्योवःस्मृतोबुधैः ॥ एएतुकंठतालव्याओऔकंठोष्ठजौ
स्मृतौ ॥ अर्धमात्रातुकंठ्यास्यादेकारैकारयोर्भवेत् ॥ ओकारौकारयोर्मात्रातयोर्विवृतसंवृतं ॥ संवृतंमात्रिकंज्ञेयं
विवृतंतुद्विमात्रिकं ॥ घोषावासंवृताःसर्वेअघोषाविवृताःस्मृताः ॥ ४ ॥ स्वराणामूष्मणांचैवविवृतंकरणंस्मृतं ॥
तेभ्योपिविवृतावेडौताभ्यामैचौतथैवच ॥ अनुस्वारयमानांचनासिकास्थानमुच्यते ॥ अयोगवाहाविज्ञेयाआश्रय-
स्थानभागिनः ॥ अलाबुवीणानिर्घोषोदंत्यमूल्यस्वराननु ॥ अनुस्वारस्तुकर्तव्योनित्यंहोःशषसेषुच ॥ अनुस्वारे
विवृत्यांतुविरामेचाक्षरद्वये ॥ द्विरोष्ठ्यौतुविगृहीयाद्यत्रौकारवकारयोः ॥ व्याघ्रीयथाहरेत्पुत्रान्दंष्ट्राभ्यांनचपी-
डयेत् ॥ भीतापतनभेदाभ्यांतद्वद्वर्णान्प्रयोजयेत् ॥ ५ ॥ यथासौराष्ट्रिकानारीतक्रँइत्यभिभाषते ॥ एवरंगाःप्रयो-
क्तव्याःखेअराँइवखेदया ॥ रंगवर्णंप्रयुंजीरन्नोग्रसेत्पूर्वमक्षरं ॥ दीर्घस्वरंप्रयुंजीयात्पश्चान्नासिक्यमाचरेत् ॥ हृदये-
चैकमात्रस्त्वर्धमात्रस्तुमूर्धनि ॥ नासिकायांतथार्धचरंगस्यैवंद्विमात्रता ॥ हृदयादुत्करेतिष्ठन्कांस्येनसमनुस्वरन् ॥

पाणि.

॥ १ ॥

मार्दवंचद्विमात्रं च जघन्वाँ इति निदर्शनं ॥ मध्येतुकंपयेत्कंपमुभौ पाश्वरौ समौ भवेत् ॥ सरंगंकंपयेत्कंपं रथीवेति निदर्शनं ॥ एवं वर्णाः प्रयोक्तव्याना व्यक्तान च पीडिताः ॥ सम्यग्वर्णप्रयोगेण ब्रह्मलोके महीयते ॥ ६ ॥ गीती शीघ्री शिरः कंपीतथा लिखितपाठकः ॥ अनर्थज्ञो ल्पकंठश्च षडेते पाठका धमाः ॥ माधुर्यमक्षरव्यक्तिः पदच्छेदस्तु सुस्वरः ॥ धैर्यलयसमर्थश्च षडेते पाठका गुणाः ॥ शंकितं भीतमुद्धृष्टमव्यक्तमनुनासिकं ॥ काकस्वरं शिरसि गतं तथा स्थानविवर्जितं ॥ उपांशुदष्टं त्वरितं निरस्तं विलंबितं गद्गदितं प्रगीतं ॥ निष्पीडितं ग्रस्तपदाक्षरं च वदेन्न दीनं न तु सानुनास्यं ॥ प्रातः पठेन्नित्यमुरः स्थितेन स्वरेण शार्दूलरुतोपमेन ॥ मध्यं दिने कंठगतेन चैव चक्राह्वसंकूजितसंनिभेन ॥ तारंतु विद्यात्सवनं तृतीयं शिरोगतं तच्च सदा प्रयोज्यं ॥ मयूरहंसान्यभृतस्वराणां तु ल्येन नादेन शिरः स्थितेन ॥ ७ ॥ अचो स्पृष्टायणस्त्वीषन्नेमस्पृष्टाः शलः स्मृताः ॥ शेषाः स्पृष्टाहलः प्रोक्तानि बोधानुप्रदानतः ॥ अमोनुनासिकानहोनादिनो ह्रस्वः स्मृताः ॥ ईषन्नादायणं जश्च श्वासिनस्तु खफादयः ॥ ईषच्छासांश्चरो विद्याद्गोर्धामैतत्प्रचक्षते ॥ दाक्षीपुत्रः पाणिनिनायेनेदं व्यापितं भुवि ॥ छंदः पादौ तु वेदस्य हस्तौ कल्पोऽथ पठ्यते ॥ ज्योतिषामयनं च क्षुर्निरुक्तं श्रोत्रमुच्यते ॥ शिक्षाघ्राणं तु वेदस्य मुखं व्याकरणं स्मृतं ॥ तस्मात्सांगमधीत्येव ब्रह्मलोके महीयते ॥ ८ ॥ उदात्तमाख्यातिवृषों गुलीनां प्रदेशिनी मूलनिविष्टमूर्धा ॥ उपांतमध्ये स्वरितं धृतं च कनिष्ठिकायामनुदात्तमेव ॥ उदात्तं प्रदेशिनीं विद्यात्प्रचयं मध्यतो-

शिक्षा.

॥ २ ॥

गुलिं ॥ निहतंतुकनिष्ठिकांस्वरितोपकनिष्ठिकां ॥ अंतोदात्तमाद्युदात्तमुदात्तमनुदात्तं नीचस्वरितं ॥ मध्योदात्तं-
स्वरितं द्युदात्तं त्र्युदात्तमिति नवपदशय्या ॥ अग्निः सोमः प्रवो वीर्यं हविषां स्वर्बृहस्पतिरिन्द्रा बृहस्पती ॥ अग्निरित्यंतो-
दात्तं सोम इत्याद्युदात्तं प्रेत्युदात्तं व इत्यनुदात्तं वीर्यं नीचस्वरितं ॥ हविषां मध्योदात्तं स्वरिति स्वरितं ॥ बृहस्प-
तिरिति द्युदात्तमिन्द्रा बृहस्पती इति त्र्युदात्तं ॥ अनुदात्तो हृदि ज्ञेयो मूर्ध्न्युदात्त उदाहृतः ॥ स्वरितः कर्णमूलीयः स-
र्वास्ये प्रचयः स्मृतः ॥ ९ ॥ चाषस्तु वदते मात्रां द्विमात्रं त्वेव वायसः ॥ शिखीरौ ति त्रिमात्रं तु न कुलस्त्वर्धमात्रकं ॥
कुतीर्थादागतं दग्धमपवर्णं च भक्षितं ॥ न तस्य पाठे मोक्षोस्ति पापाहेरिव किल्बिषात् ॥ सुतीर्थादागतं व्यक्तं स्वाम्नाय्यं-
सुव्यवस्थितं ॥ सुस्वरेण सुवक्त्रेण प्रयुक्तं ब्रह्मराजते ॥ मंत्रोहीनः स्वरतो वर्णतो वा मिथ्या प्रयुक्तो न तमर्थमाह ॥ सवाग्व-
ज्रो यजमानं हिनस्ति यथेन्द्रशत्रुः स्वरतो पराधात् ॥ अवक्षरं हनायुष्यं विस्वरं व्याधिपीडितं ॥ अक्षताशस्त्ररूपेण वज्रं प-
तति मस्तके ॥ हस्तहीनं तु यो धीते स्वरवर्णविवर्जितं ॥ ऋग्यजुः सामभिर्दग्धो वियोनिमधिगच्छति ॥ हस्तेन वेदं यो धीते-
स्वरवर्णार्थसंयुतं ॥ ऋग्यजुः सामभिः पूतो ब्रह्मलोके महीयते ॥ १० ॥ शंकरः शां करीं प्रादाद्वाक्षी पुत्राय धीमते ॥
वाङ्मयेभ्यः समाहृत्य देवीं वाचमिति स्थितिः ॥ येनाक्षरसमाम्नायमधिगम्य महेश्वरात् ॥ कृत्स्नं व्याकरणं प्रोक्तं तस्मै-
पाणिनयेनमः ॥ येन धौतागिरः पुंसां विमलैः शब्दवारिभिः ॥ तमश्चाज्ञानजं भिन्नं तस्मै पाणिनयेनमः ॥ अज्ञानांधस्य

पाणि.

॥ २ ॥

लोकस्यज्ञानांजनशलाकया ॥ चक्षुरुन्मीलितंयेनतस्मैपाणिनयेनमः ॥ त्रिनयनमभिमुखनिःसृतामिमांयइहपठेत्प्र-
यतश्चसदाद्विजः ॥ सभवतिधनधान्यपशुपुत्रकीर्तिमानतुलंचसुखंसमश्रुतेदिवीतिदिवीति ॥ ११ ॥ अथशिक्षामा-
त्मोदात्तश्चहकारंस्वराणांयथागीत्यचोस्पृष्टोदात्तंचाषस्तुशंकरएकादश ॥ ॥ इतिपाणिनीयशिक्षासमाप्ता ॥ ॥

॥ इतिपाणिनीयशिक्षासमाप्ता ॥

॥ इति पाणिनीयशिक्षासंपूर्णा ॥

अथज्योतिषं-लगधः ।

श्रीगणेशायनमः ॥ हरिः ॐ ॥ पंचसंवत्सरमयंयुगाध्यक्षंप्रजापतिं ॥ दिनत्वयनमासांगंप्रणम्यशिरसाशुचिः ॥
प्रणम्यशिरसाकालमभिवाद्यसरस्वतीं ॥ कालज्ञानंप्रवक्ष्यामिलगधस्यमहात्मनः ॥ ज्योतिषामयनंकृत्स्नंप्रवक्ष्याम्य-
नुपूर्वशः ॥ विप्राणांसंमतंलोकेयज्ञकालार्थसिद्धये ॥ निरेकंद्वादशार्धाब्दंद्विगुणंगतसंज्ञिकं ॥ षष्ट्याषष्ट्यायुतंद्वाभ्यां-
पर्वणाराशिरुच्यते ॥ स्वरार्कमेकेसोमाकौयदासाकंसवासवौ ॥ स्यात्तदादियुगंमाघस्तपःशुक्लोदिनंत्यजः ॥ १ ॥
प्रपद्येतेश्रविष्ठादौसूर्याचांद्रमसाबुदक् ॥ सार्पार्धेदक्षिणार्कस्तुमाघश्रावणयोःसदा ॥ घर्मवृद्धिरपांप्रस्थःक्षपाह्रासउ-
दगतौ ॥ दक्षिणेतौविपर्यस्तौषण्मुहूर्त्ययनेनतु ॥ द्विगुणंसप्तमंचाहुरयनाद्यंत्रयोदश ॥ चतुर्थदशमंचैवद्विर्युग्माद्यं-
बहुलेप्यृतौ ॥ वसुस्त्वष्टाभगोजश्चमित्रःसर्पाश्विनौजलं ॥ धाताकश्यायनाद्याश्चार्धपंचनभस्त्वृतुः ॥ भांशाःस्युरष्ट-
काःकार्याःपक्षाद्वादशचोद्गताः ॥ एकादशगुणःस्योनःशुक्लेर्धचैदवायदि ॥ २ ॥ कार्याभांशाष्टकास्थानेकलाएका-
न्नविंशतिः ॥ ऊनस्थानेद्विसप्ततीरुद्वपेदूनसंमिताः ॥ त्र्यहंशीभशेषोदिवसांशभागश्चतुर्दशस्याप्युपनीतभिन्नं ॥
भार्धेधिकेचाधिगतेपरेशेद्वाबुत्तमैकंनवकैरवेद्यं ॥ पक्षात्पंचदशाच्चोर्ध्वतद्भुक्तमितिनिर्दिशेत् ॥ नवभिस्तूद्गतौशः

ज्योति.

॥ ४ ॥

स्यादूनांशद्व्यधिकेनतु ॥ जौद्राघःखेश्वेहीरोषाचिन्मूषण्यःसोमाधानः ॥ रेमृधाश्वाओजस्तृष्वोहयैष्टाइट्यृक्षालिंगैः ॥
जावाद्यंशैःसमंविद्यात्पूर्वार्धेपार्वसूत्तरे ॥ भादानांशाच्चतुर्दशीकाष्ठानांदेविनाकलाः ॥ ३ ॥ कलादशचविंशास्या-
द्विमुहूर्तस्तुनाडिके ॥ द्वित्रिंशस्तत्कलानांतुषट्शतीत्यधिकंभवेत् ॥ नाडिकेद्वेमुहूर्तस्तुपंचाशत्पलमाषकं ॥ माष-
कात्कुंभकोद्रोणःकुटपैर्वर्धतेत्रिभिः ॥ सप्तकुंभयुक्स्योनःसूर्याद्योनित्रयोदश ॥ नवमानिचपंचाहःकाष्ठाःपंचाक्षराः
स्मृताः ॥ श्रविष्ठाभ्यांगुणाभ्यस्तान्प्राग्विलग्नान्विनिर्दिशेत् ॥ सूर्यान्मासान्षष्ठ्यस्तान्विद्याच्चांद्रमसानृतून् ॥
अतीतपर्वभागेषुशोधयेद्विगुणांतिथिं ॥ तेषुमंडलभागेषुतिथिनिष्ठांगतोरविः ॥ ४ ॥ याःपर्वभादानकलास्तासुस-
प्तगुणांतिथिं ॥ प्रक्षिपेत्कलासमूहस्तुविद्यादादानकीःकलाः ॥ यदुत्तरस्यायनतोयनंस्याच्छेषंतुयदक्षिणतोयनस्य ॥
तदेवषष्ठ्याद्विगुणंद्विभक्तंसद्वादशंस्याद्विवसप्रमाणं ॥ तदर्धेदिनभागानांसदापर्वणिपर्वणि ॥ ऋतुशेषंतुतद्विद्यात्सं-
ख्यायसहपर्वणां ॥ इत्युपायसमुद्देशोभूयोप्येनंप्रकल्पयेत् ॥ ज्ञेयराशिं गताभ्यस्तान्विभजेज्ज्ञानराशिषु ॥ अग्निः
प्रजापतिःसोमोरुद्रोदितिर्बृहस्पतिः ॥ सर्पाश्चपितरश्चैवभगश्चैवार्यमापिच ॥ ५ ॥ सवितात्वष्टाथवायुश्चंद्राग्नीमि-
त्रएवच ॥ इंद्रोनिर्ऋतिरापोवैविश्वेदेवास्तथैवच ॥ विष्णुर्वसवोवरुणोजएकपात्तथैवच ॥ अहिर्बुध्न्यस्तथापूषाश्वि-
नौयमएवच ॥ नक्षत्रदेवताएताएताभिर्यज्ञकर्मणि ॥ यजमानस्यशास्त्रज्ञैर्नामनक्षत्रजंस्मृतं ॥ इत्येतन्मासवर्षाणां-

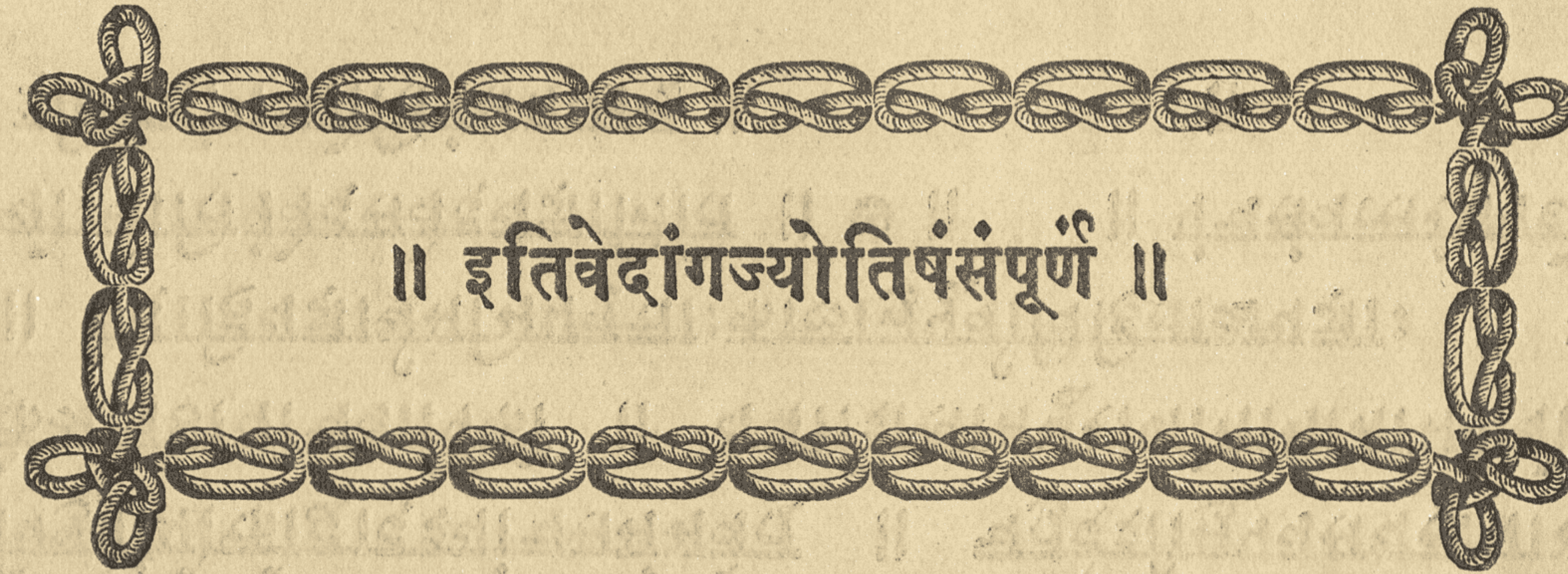
वेदांग

॥ ४ ॥

मुहूर्तोदयपर्वणां ॥ दिनर्त्यनमासांगव्याख्यातलगधोब्रवीत् ॥ सोमसूर्यस्त्रिचरितोलोकाँल्लोकेचसंमितं ॥ सोम-
सूर्यस्त्रिचरितोविद्वान्वेदविदश्रुते ॥ ६ ॥ विषुवंतद्गुणंद्वाभ्यांरूपहीनंतुषड्गुणं ॥ यल्लब्धंतानिपर्वाणितथोर्ध्वसातिथि
र्भवेत् ॥ माघशुक्लप्रवृत्तस्तुपौषकृष्णसमापिनः ॥ युगस्यपंचवर्षाणिकालज्ञानंप्रचक्षते ॥ तृतीयांनवमींचैवपौर्णमा-
सींत्रयोदशीं ॥ षष्ठींचविषुवांप्रोक्तोद्वादश्यांचसमंभवेत् ॥ चतुर्दशीमुपवसथस्तथाभवेद्यथोदितोदिनमुपैतिचंद्र-
माः ॥ माशुक्लाहिकोयुंक्तेश्रविष्ठायांचवार्षिकीं ॥ यथाशिखामयूराणांनागानांमणयोयथा ॥ तद्वद्वेदांगशास्त्रा-
णांज्योतिषंमूर्धनिस्थितं ॥ वेदाहियज्ञार्थमभिप्रवृत्ताःकालानुपूर्वाविहिताश्चयज्ञाः ॥ तस्मादिदंकालविधानशास्त्रं-
योज्योतिषंवेदसवेदयज्ञान्योज्योतिषंवेदसवेदयज्ञानिति ॥ ७ ॥ ॥ पंचसंवत्सरंप्रपद्येतेकार्याःकलादशचयाःपर्व-
सविताविषुवंसप्त ॥ ॥ इतिवेदांगज्योतिषंसमाप्तम् ॥ ॥ ॥ ॥

वेदांग

॥ इतिवेदांगज्योतिषसंपूर्णं ॥

अथछन्दः—पिंगलनागः ।

श्रीगणेशायनमः ॥ हरिःॐम् ॥ मयरसतजभनलगसंमितंभ्रमतिवाङ्मयंजगतियस्य ॥ सजयतिपिंगलनागःशि-
वप्रसादाद्विशुद्धमतिः ॥ त्रिगुरुंविद्धिमकारंलघ्वादिसमन्वितंयकाराख्यं ॥ लघुमध्यमंतुरेफंसकारमंतेगुरुनिबद्धं ॥
लघ्वंत्यंहितकारंजकारमुभयोर्लघुंविजानीयात् ॥ आदिगुरुंचभकारंनकारमिहपैंगलेत्रिलघुं ॥ दीर्घसंयोगपरंतथा-
स्वरव्यंजनांतमूष्मांतं ॥ सानुस्वारंचगुरुंकचिदवसानेपिलघ्वंत्यं ॥ आदिमध्यावसानेषुयरतायांतिलाघवं ॥ भज-
सागौरवंयांतिमनौतुगुरुलाघवं ॥ त्रिविरामंदशवर्णेषणमात्रमुवाचपिंगलःसूत्रं ॥ छंदोवर्गपदार्थप्रत्ययहेतोश्चशा-
स्त्रादौ ॥ १ ॥ धीश्रीस्त्रीम् । वरासाय् । कागुहार । वसुधास् । सातेकत् । कदासज् । किंवदम् । नहसन् ।
गृल् । गंते । ध्रादिपरः । हे । लौसः । ग्लौ । अष्टौवसवइति ॥ २ ॥ छंदः । गायत्री । दैव्येकं । आसुरीपंच-
दश । प्राजापत्याष्टौ । यजुषांषट् । साम्नांद्विः । ऋचांत्रिः । द्वौद्वौसाम्नांवर्धेत । त्रींस्त्रीनृचां । चतुरश्चतुरःप्रा-
जापत्यायाः । एकैकंशेषे । जह्यादासुरी । तान्युष्णिगनुष्टुब्बृहतीपंक्तित्रिष्टुब्जगत्यः । तिस्रस्तिस्रःसनाम्न्यएकैका-
ब्राह्म्यः । प्राग्यजुषामार्ष्यइति ॥ ३ ॥ पादः । इयादिपूरणः । गायत्र्यावसवः । जगत्याआदित्याः । विराजो-

छंदाः

॥ ६ ॥

दिशः । त्रिष्टुभोरुद्राः । एकद्वित्रिचतुष्पादुक्तपादं । आद्यंचतुष्पादुत्तुभिः । कचित्रिपादपिभिः । सापादनिचृत् । षट्सप्तकयोर्मध्येष्टावतिपादनिचृत् । द्वौनवकौषट्कश्चनागी । विपरीतावाराही । षट्सप्तकाष्टकैर्वर्धमाना । विपरीताप्रतिष्ठा । तृतीयंद्विपाज्जागतगायत्राभ्यां । त्रिपात्रैष्टुभैः । उष्णिग्गायत्रौजागतश्च । ककुम्मध्येचेदंत्यः । पुरउष्णिक्पुरः ॥ ४ ॥ परोष्णिक्पुरः । चतुष्पादपिभिः । अनुष्टुप्गायत्रैः । त्रिपात्कचिज्जागताभ्यांच । मध्येतेच । बृहती जागतस्त्रयश्चगायत्राः । पथ्यापूर्वश्चेत्तृतीयः । न्यंकुसारिणीद्वितीयः । स्कंधोग्रीवीकौष्टुकेः । उरोबृहतीयास्कस्य । उपरिष्टाद्वृहत्यंते । पुरस्ताद्वृहतीपुरः । कचिन्नवकाश्चत्वारः । वैराजौगायत्रौच । त्रिभिर्जागतैर्महाबृहती । सतोबृहतीतांडिनः । पंक्तिर्जागतौगायत्रौच । पूर्वौचेदयुजौसतःपंक्तिः । विपरीतौच ॥ ५ ॥ आस्तारपंक्तिःपरतः । प्रस्तारपंक्तिःपुरतः । विष्टारपंक्तिरंतः । संस्तारपंक्तिर्बहिः । अक्षरपंक्तिःपंचकाश्चत्वारः । द्वावप्यल्पशः । पदपंक्तिःपंच । चतुष्कषट्कौत्रयश्च । पथ्यापंचभिर्गायत्रैः । जगतीषड्भिः । एकेनत्रिष्टुब्ज्योतिष्मती । तथाजगती । पुरस्ताज्ज्योतिःप्रथमेन । मध्येज्योतिर्मध्यमेन । उपरिष्टाज्ज्योतिरंत्येन । एकस्मिन्पंचकेछंदःशंकुमती । षट्केककुम्भती । त्रिपादनिष्ठमध्यापिपीलिकमध्या । विपरीतायवमध्या । ऊनाधिकेनैकेननिचृद्भुरिजौ । द्वाभ्यांविराट्स्वराजौ । आदितःसंदिग्धे ॥ ६ ॥ देवतादितश्च । अग्निःसवितासोमोबृहस्पतिर्मित्रावरुणाविंद्रोविश्वेदेवादेवताः । स्वराःषड्जक्रषभगांधारमध्यमपंचम-

वेदांगं

॥ ६ ॥

धैवतनिषादाः । सितसारंगपिशंगकृष्णनीललोहितगौरावर्णाः । आग्निवेश्यकाश्यपगौतमांगिरसभार्गवकौशिकवासि-
ष्ठानिगोत्राणि । श्यामान्यतिच्छंदांसि । रोचनाभाःकृतयः । अनुक्तानांकामतोवर्णाइति ॥ ७ ॥ चतुःशतमुत्कृतिः ।
चतुरश्वतुरस्त्यजेदुत्कृतेः । तान्यभिसंव्याप्रेभ्यःकृतिः । प्रकृत्याचोपसर्गवर्जितः । धृत्यष्टिशक्करीजगत्यः । पृथक्-
पृथक्पूर्वतएतान्येवैषां । द्वितीयंद्वितीयमतितः । अथलौकिकं । आत्रैष्टुभाच्चयदर्षि । पादश्चतुर्भागः । यथा-
वृत्तसमाप्तिर्वा । लःसमुद्रागणः । गौगंतमध्यादिर्लश्च । स्वराअर्धचार्यार्ध । अत्रायुङ्गनज् । षष्ठोज् । न्लौवा ।
न्लौचेत्पदंद्वितीयादि । सप्तमःप्रथमादि । अंत्येपंचमः ॥ ८ ॥ षष्ठश्चल् । त्रिषुगणेषुपादःपथ्याद्यचे । विपुला-
न्या । चपलाद्वितीयचतुर्थौगमध्येजौ । पूर्वेमुखपूर्वा । जघनपूर्वेतरत्र । उभयोर्महाचपला । आद्यर्धसमागीतिः ।
अंत्येनोपगीतिः । उत्क्रमेणोद्गीतिः । अर्धेवसुगणआर्यागीतिः । वैतालीयंद्विःस्वराअयुक्पादेयुग्वसवोतेर्गः ।
गौपच्छंदसिकं । आपातलिकाभगौग् । शेषेपरेणयुङ्गनसाकं । षट्चामिश्रायुजि । पंचमेनपूर्वःसाकंप्राच्यवृत्तिः ।
अयुक्तृतीयेनोदीच्यवृत्तिः । आभ्यांयुगपत्प्रवृत्तकं । आयुक्चारुहासिनी ॥ ९ ॥ युगपरांतिका । गंताद्विर्वसवो-
मात्रासमकलनवमः । द्वादशश्चवानवासिका । विश्लोकःपंचमाष्टमौ । चित्रानवमश्च । परयुंक्तेनोपचित्रा । एभिः
पादाकुलकं । गीत्यार्यालः । शिखाविपर्यस्तार्धा । लःपूर्वश्चेज्ज्योतिः । गश्चेत्सौम्या । चूलिकैकान्नत्रिंशदेकत्रिंशदं-

छंदाः

॥ ७ ॥

तेगृ । साग्येननसमालांग्लइति ॥ १० ॥ वृत्तं । सममर्धसमंविषमंच । समंतावत्कृत्वःकृतमर्धसमंविषमंच ।
राश्यूनं । ग्लितिसमानी । ल्गितिप्रमाणी । वितानमन्यत् । पादस्यानुष्टुब्बक्रं । नप्रथमात्स्रौ । द्वितीयचतुर्थयो
रश्च । वान्यत् । यच्चतुर्थात् । पथ्यायुजोर्ज् । विपरीतैकीयं । चपलायुजोन् । विपुलायुगलःसप्तमः । सर्वतःसैतव-
स्य । भ्रौन्तौच । प्रतिपादंचतुर्वृद्ध्यापदचतुरूर्ध्व । गावंतआपीडः ॥ ११ ॥ गावादौचेत्प्रत्यापीडः । प्रत्यापीडो-
गावादौच । प्रथमस्यविपर्यासेमंजरीलवल्यमृतधाराः । उद्धतामेकतसजौस्लौन्सौज्गौभ्रौज्गौस्जौस्जौगृ । तृती-
यस्यसौरभकंनौभ्गौ । ललितंमौसौ । उपस्थितप्रचुपितंपृथगाद्यमसौज्भौगौस्त्रौज्भौस्त्रौन्जौय् । वर्धमानंतृतीये-
नौस्त्रौन्सौ । शुद्धविराट्पभंतज्राः । अर्धे । उपचित्रकंसौस्लौग्भौभ्गौगृ । द्रुतमध्याभौभ्गौग्जौज्यौ । वेगवतीसौ-
स्गौभौभ्गौगृ । भद्रविराट्जौगौम्सौज्गौगृ । केतुमतीस्जौस्गौभ्रौन्गौगृ । आख्यानकीतौज्गौगृज्जौज्गौगृ । विप-
रीताख्यानकीज्जौज्गौगृतौज्गौगृ । हरिणपुतासौस्लौग्भौभ्रौ । अपरवक्रंनौलौग्जौज्जौ । पुष्पिताग्रानौयौन्जौ-
ज्जौगृ ॥ १२ ॥ यवमतीजौजौज्जौज्जौगृ । शिखैकान्नत्रिंशदेकत्रिंशदंतेगृ । खंजामहत्ययुजीति ॥ १३ ॥ यतिर्वि-
विच्छेदः । तनुमध्याल्यौ । कुमारललिताज्जसौगृ । माणवकाक्रीडितकंभ्तौल्गौ । चित्रपदाभौगौ । विद्युन्मालामौ-
गौ । भुजगशिशुभृतानौम् । हलमुखीनौस् । शुद्धविराण्मसौज्गौ । पणवोभ्रौय्गौ । रुक्मवतीभ्मौस्गौ । मयूरसा-

वेदांगं

॥ ७ ॥

रिणीजौगौ । मत्ताम्भौसौ । उपस्थितात्जौगौ । एकरूपंसौजौगौ । इन्द्रवज्रातौजौगौ । उपेन्द्रवज्राज्जौगौ ।
 वाद्यंतावुपजातयः । दोधकम्भौभौगौ । शालिनीम्तौगौसमुद्रऋषयः ॥ १४ ॥ वातोर्मीम्भौगौच । भ्रमरवि-
 लसितम्भौलौगौ । रथोद्धतानौलौगौ । स्वागतानौभौगौ । वृत्तानौलौगौ । श्येनीजौलौगौ । जगती । वंशस्थाज्जौ-
 जौ । इन्द्रवंशातौजौ । द्रुतविलंबितम्भौभ्रौ । तोटकंसः । पुटोनौम्यौवसुसमुद्राः । जलोद्धतगतिज्जौज्जौसौरसर्तवः ।
 भुजंगप्रयातयः । स्रग्विणीरः । प्रमिताक्षरास्जौसौ । वैश्वदेवीमौयाविन्द्रियऋषयः । नवमालिनीन्जौभ्याविति
 ॥ १५ ॥ प्रहर्षिणीम्भौजौगौत्रिकदशकौ । रुचिराज्भौस्जौगौसमुद्रनवकौ । मत्तमयूराम्भौसौगौ । असंबाधाम्भौ-
 न्सौगाविन्द्रियनवकौ । अपराजितानौसौलौगौस्वरऋषयः । प्रहरणकलितानौभ्रौलौगौच । वसंततिलकाद्भौजौगौ ।
 सिंहोन्नताकाश्यपस्य । उद्धर्षिणीसैतवस्य । चंद्रावर्तानौनौस् । मालर्तुनवकौचेत् । मणिगुणनिकरोवस्वृषयः ।
 मालिनीनौम्यौच । ऋषभगजविलसितम्भौनौगौस्वरनवकौ । हरिणीन्सौभ्रौलौगौसमुद्रऋषयः । पृथ्वीज्जौ-
 ज्जौलौगवसुनवकौ । वंशपत्रपतितम्भौन्भौलौगौद्विगृषयः । मंदाक्रांताम्भौन्तौद्भौगौसमुद्रर्तुस्वराः । शिखरिणीयमौ-
 न्सौभ्रौगुतुरुद्राः । कुसुमितलतावेल्लितामृतौन्यौयाविन्द्रियर्तुस्वराः ॥ १६ ॥ शार्दूलविक्रीडितम्भौज्जौतौगादित्य-
 ऋषयः । सुवदनाम्भौभ्रौयभौलौगौस्वरऋषिरसाः । गिलतिवृत्तं । स्रग्धराम्भौभ्रौयौत्रिःसप्तकाः । मद्रकम्भौभ्रौत्रौगौ-

छंदाः

॥ ८ ॥

दिगादित्याः । अश्वललितंजौभजौभलौग्रुद्रादित्याः । मत्ताक्रीडामौलौनौनलौगवसुपंचदशंकौ । तन्वीभ्तौन्सौ-
भौन्यौद्विरादित्याः । क्रौचपदाभमौस्भौनौनौगभूतेंद्रियवस्वृषयः । भुजंगविजृंभितंमौलौनौसौलौगवसुरुद्रकृषयः ।
अपवाहकोमौनौनौन्सौगौनवकर्तुरसेंद्रियाणि । दंडकोनौरः । प्रथमश्चंडवृष्टिप्रपातः । अन्यत्ररातमांडव्याभ्यां ।
शेषःप्रचितइति ॥ १७ ॥ अत्रानुक्तंगाथा । द्विकौगलौ । मिश्रौच । पृथग्लामिश्राः । वसवस्त्रिकाः । लर्धे ।
सैकेगू । प्रतिलोमगुणंद्विर्लाघं । ततोग्येकंजह्यात् । द्विरर्धे । रूपेशून्यं । द्विःशून्ये । तावदर्धेतद्गुणितं । द्विर्धूनं ।
तदंतानां । एकोनेद्धा । परेपूर्णपरेपूर्णमिति ॥ १८ ॥ मयद्वादशधीःपंचदशछंदःषोडशपादःपरोष्णिक्प्रस्तारपंक्ति-
विंशतिविंशतिरेकविंशतिर्देवतादितोष्टौचतुःशतंषष्ठोविंशतिविंशतिर्युगपरांतिकात्रयोदशवृत्तंगावादौविंशतिविंशति-
र्यवमतीत्रीणियतिविंशतिर्वातोमीमष्टादशप्रहर्षिणीविंशतिःशार्दूलविक्रीडितंपञ्चदशात्रानुक्तंसप्तदशाष्टादश ॥ १९ ॥
इतिछंदःसमाप्तः ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

॥ इतिवेदांगछंदःसमाप्तः ॥

वेदांगं

॥ ८ ॥

अथ निघंटुः यास्कः ।

श्रीगणेशायनमः ॥ हरिःॐम् ॥ गौः । ग्मा । ज्मा । क्ष्मा । क्षा । क्ष्मा । क्षोणी । क्षितिः । अवर्निः । उर्वी ।
पृथ्वी । मही । रिपः । अर्दितिः । इळा । निक्कतिः । भूः । भूमिः । पूषा । गातुः । गोत्रेत्येकविंशतिः पृथिवी-
नामधेयानि ॥ १ ॥ हेम । चंद्रं । रुक्मं । अयः । हिरण्यं । पेशः । कृशनं । लोहं । कनकं । कांचनं । भर्म ।
अमृतं । मरुत् । दत्रं । जातरूपमिति पंचदशहिरण्यनामानि ॥ २ ॥ अंबरं । वियत् । व्योम । बर्हिः । धन्व ।
अंतरिक्षं । आकाशं । आपः । पृथिवी । भूः । स्वयंभूः । अध्वा । पुष्करं । सर्गरः । समुद्रः । अध्वरमिति षोड-
शान्तरिक्षनामानि ॥ ३ ॥ स्वः । पृश्निः । नाकः । गौः । विष्टप् । नभइति षट्साधारणानि ॥ ४ ॥ खेदयः ।
किरणाः । गावः । रश्मयः । अभीशवः । दीधितयः । गर्भस्तयः । वनं । उस्त्राः । वसंवः । मरीचिपाः । मयूखाः ।
सप्तऋषयः । साध्याः । सुपर्णा इति पंचदशरश्मिनामानि ॥ ५ ॥ आताः । आशाः । उपराः । आष्ठाः । काष्ठाः ।
व्योम । ककुभः । हरितइत्यष्टौ दिङ्नामानि ॥ ६ ॥ श्यावी । क्षपा । शर्वरी । अक्तुः । ऊर्म्या । राम्या ।
यम्या । नम्या । दोषा । नक्ता । तमः । रजः । असिक्की । पर्यस्वती । तमस्वती । घृताची । शिरिणा । मोकी ।
शोकी । ऊधः । पयः । हिमा । वस्वीति त्रयोविंशती रात्रिनामानि ॥ ७ ॥ विभावरी । सूनरी । भास्वती । ओ-

निघंटुः

॥ ९ ॥

द॒ती । चि॒त्राम॑घा । अ॒र्जुनी । वा॒जिनी । वा॒जिनी॑वती । सु॒म्नाव॑री । अ॒ह॒ना । द्यो॒त॒ना । श्वे॒त्या । अ॒रु॒षी ।
सू॒नृता । सू॒नृता॑वती । सू॒नृता॑वरीतिषो॒ळशो॑षोनामानि ॥ ८ ॥ व॒स्तोः । द्युः । भ॒ानुः । वा॒स॒रं । स्व॒स॒राणि ।
घ्न॒सः । घ॒र्मः । घृ॒णः । दि॒नं । दि॒वा । दि॒वेदि॑वे । द्य॒विद्य॑वीतिद्वादशाहर्नामानि ॥ ९ ॥ अ॒द्रिः । ग्रा॒वा ।
गो॒त्रः । व॒लः । अ॒श्रः । पु॒रु॒भोजाः । व॒लि॒शानः । अ॒श्मा । प॒र्वतः । गि॒रिः । व्र॒जः । च॒रुः । व॒रा॒हः । शं॒बरः ।
रौ॒हि॒णः । रै॒व॒तः । फ॒लि॒गः । उ॒प॒रः । उ॒प॒लः । च॒म॒सः । अ॒हिः । अ॒भ्रं । ब॒ला॒ह॒कः । मे॒घः । दृ॒तिः । ओ॒द॒नः ।
वृ॒ष॑धिः । वृ॒त्रः । अ॒सुरः । को॒श॒इति॑त्रिंशन्मेघनामानि ॥ १० ॥ श्लो॒कः । धा॒रा । इ॒ळा । गौः । गौ॒री । गा॑न्धर्वी ।
ग॒भी॒रा । ग॒भी॒रा । म॒द्रा । म॒द्राज॑नी । वा॒शी । वा॒णी । वा॒णी॑ची । वा॒णः । प॒विः । भा॒र॒ती । ध॒म॒निः ।
ना॒ळी । मे॒ळिः । मे॒ना । सूर्या । सर॑स्वती । नि॒वित् । स्वा॒हा । व॒शुः । उ॒प॒ब्धिः । मा॒युः । का॒कुत् । जि॒ह्वा ।
घो॒षः । स्वरः । श॒ब्दः । स्वनः । ऋक् । हो॒त्रा । गीः । गा॒था । गु॒णः । धे॒ना । ग्राः । वि॒पा । न॒ना । क॒शा ।
धि॒ष॒णा । नौः । अ॒क्षरं । म॒ही । अ॒दि॒तिः । श॒ची । वाक् । अ॒नु॒ष्टुप् । धे॒नुः । व॒ल्गुः । ग॒ल्दा । सरः । सु॒पर्णी ।
वे॒कुरे॑तिसप्तपंचाशद्वाङ्नामानि ॥ ११ ॥ अ॒र्णः । क्षो॒दः । क्ष॒न्ना । न॒भः । अ॒भः । क॒व॑धं । स॒लिलं । वाः । व॒नं ।
घृ॒तं । म॒धु । पु॒री॒षं । पि॒प्पलं । क्षी॒रं । वि॒षं । रेतः । क॒शः । ज॒न्म । बृ॒वूकं । वु॒सं । तु॒ग्या । ब॒वुरं । सु॒क्षे॒म ।

वेदांगं

॥ ९ ॥

ध॒रुणं । सु॒रा । अ॒र॒रिंदा॑नि । ध्व॒स्मन्वत् । ज॒ामि । आ॒यु॒धानि । क्ष॒पः । अ॒हिः । अ॒क्षरं॑ । स्रो॒तः । तृ॒प्तिः ।
 र॒सः । उ॒द॒कं । प॒यः । स॒रः । भे॒ष॒जं । स॒हः । श॒वः । य॒हः । ओ॒जः । सु॒खं । क्ष॒त्रं । आ॒व॒याः । शु॒भं । या॒दुः ।
 भू॒तं । भु॒व॒नं । भ॒वि॒ष्यत् । आ॒पः । म॒हत् । व्यो॑म । य॒शः । म॒हः । स॒र्णो॒कं । स्व॒ती॒कं । स॒ती॒नं । ग॒ह॒नं ।
 ग॒भी॒रं । ग॒भ॒रं । ई॒ । अ॒न्नं । ह॒विः । स॒द्मं । स॒दनं॑ । ऋ॒तं । यो॒निः । ऋ॒त॒स्य॒यो॒निः । स॒त्यं । नी॒रं । र॒यिः ।
 स॒त् । पू॒र्णं । स॒र्वं । अ॒क्षि॒तं । ब॒र्हिः । ना॒मं । स॒र्पिः । अ॒पः । प॒वि॒त्रं । अ॒मृ॒तं । इ॒न्दुः । हे॒म । स्वः । स॒र्गो॑ ।
 श॒व॒रं । अ॒भ्वं । व॒पुः । अ॒ंबु । तो॒यं । तू॒यं । कृ॒पी॒टं । शु॒क्रं । ते॒जः । स्व॒धा । वा॒रि॑ । ज॒लं । ज॒ला॒षं । इ॒दमि॒-
 त्ये॒क॒श॒त॒मु॒द॒क॒ना॒मा॒नि ॥ १२ ॥ अ॒व॒न॒यः । य॒व्याः । खाः । सी॒राः । स्रो॒त्याः । ए॒न्यः । धु॒न॒यः । रु॒जा॒नाः ।
 वृ॒क्ष॒णाः । खा॒दो॒अ॒र्णाः । रो॒ध॒च॒क्राः । ह॒रि॒तः । स॒रि॒तः । अ॒ग्र॒वः । न॒भ॒न्वः । व॒ध्वः । हि॒र॒ण्य॒व॒र्णाः । रो॒हि॒तः ।
 स॒स्रु॒तः । अ॒र्णाः । सि॒ध॒वः । कु॒ल्याः । व॒र्यः । उ॒र्व्यः । इ॒रा॒व॒त्यः । पा॒र्व॒त्यः । स॒र्व॒त्यः । ऊ॒र्ज॒स्व॒त्यः । प॒य॒स्व॒त्यः ।
 त॒र॒स्व॒त्यः । स॒र॒स्व॒त्यः । ह॒र॒स्व॒त्यः । रो॒ध॒स्व॒त्यः । भा॒स्व॒त्यः । अ॒जि॒राः । मा॒तरः॑ । नद्य॑इति॒सप्त॑त्रिंशन्नदीना॒-
 मा॒नि ॥ १३ ॥ अ॒त्यः । ह॒यः । अ॒र्वी । वा॒जी । स॒प्तिः । व॒हिः । द॒धि॒क्राः । द॒धि॒क्रा॒वा । ए॒त॒ग्वः । ए॒त॒शः ।
 पै॒द्वः । दौ॒र्ग॒हः । औ॒च्चै॒श्र॒व॒सः । ता॒क्ष्यः । आ॒शुः । ब॒ध्नः । अ॒रु॒षः । मां॑श्च॒त्वः । अ॒व्य॒थ॒यः । श्ये॒ना॒सः ।

निघंटुः

॥ १० ॥

सुपर्णाः । पतंगाः । नरः । द्वार्याणां । हुंसासः । अश्वाइतिषड्विंशतिरश्वनामानि ॥ १४ ॥ हरीइंद्रस्य । रोहि-
तोमेः । हरितआदित्यस्य । रासभावश्विनोः । अजाःपूष्णः । पृषत्योमरुतां । अरुणयोगावउषसां । श्यावाः
संवितुः । विश्वरूपाबृहस्पतेः । नियुतोवायोरितिदशादिष्टोपयोजनानि ॥ १५ ॥ भ्राजते । भ्राशते । भ्राश्यति ।
दीदयति । शोचति । मंदते । भंदते । रोचते । ज्योतते । द्योतते । द्युमदित्येकादशज्वलतिकर्माणः ॥ १६ ॥
जमत् । कल्मलीकिनं । जंजणाभवन् । मल्मलाभवन् । अर्चिः । शोचिः । तपः । तेजः । हरः । हर्णिः । शृंगा-
णिशृंगाणीत्येकादशज्वलतोनामधेयानि ॥ १७ ॥ गौर्होमांबरंस्वः । खेदय आताः श्यावीं विभावरीवस्तोरद्विश्लोकोर्णो-
वनयोत्योहरीइंद्रस्य भ्राजते जमदितिसप्तदश ॥ इति निघंटुप्रथमोऽध्यायः ॥ १ ॥

अपः । अम्रः । दंसः । वेषः । वेपः । विष्टी । व्रतं । कर्वरं । करुणं । शकम् । क्रतुः । करणानि । करांसि ।
करिक्रत् । करंती । चक्रत् । कर्त्वी । कर्त्तोः । कर्त्तवै । कृत्वी । धीः । शर्ची । शर्मी । शिमी । शक्तिः । शिल्प-
मितिषड्विंशतिः कर्मनामानि ॥ १ ॥ तुक् । तोकं । तनयः । तोकम् । तक्मा । शेषः । अम्रः । गयः । जाः ।
अपत्यं । युहुः । सुनुः । नपात् । प्रजा । बीजमितिपंचदशापत्यनामानि ॥ २ ॥ मनुष्याः । नरः । ध्रुवाः ।
जंतवः । विशः । क्षितयः । कृष्टयः । चर्षणयः । नहुषः । हरयः । मर्याः । मर्त्याः । मर्तीः । व्राताः । तुर्वशाः ।

वेदांग

॥ १० ॥

द्रुह्यवः । आयवः । यदवः । अनवः । पुरवः । जगतः । तस्थुषः । पंचजनाः । विवस्वतः । पृतनाइतिपंचविं-
 शतिर्मनुष्यनामानि ॥ ३ ॥ आयती । च्यवाना । अभीशू । अमवाना । विनंगुसौ । गर्भस्ती । कुरस्त्रौ । बाहू ।
 भुरिजौ । क्षिपस्ती । शक्ररी । भरित्रेतिद्वादशबाहुनामानि ॥ ४ ॥ अग्रुवः । अण्व्यः । क्षिपः । विशः ।
 शयीः । रशनाः । धीतयः । अथर्यः । विपः । कक्ष्याः । अवनयः । हरितः । स्वसारः । जामयः । सनाभयः ।
 योक्राणि । योजनानि । धुरः । शाखाः । अभीशवः । दीधितयः । गर्भस्तयइतिद्वाविंशतिरंगुलिनामानि ॥ ५ ॥
 वश्मि । उश्मसि । वेति । वेनति । वेसति । वांछति । वष्टि । वनोति । जुषते । हर्यति । आचके । उशिक ।
 मन्यते । छन्त्सत् । चाकनत् । चकमानः । कनति । कानिषदित्यष्टादशकांतिकर्माणः ॥ ६ ॥ अंधः । वाजः ।
 पयः । श्रवः । पृक्षः । पितुः । सुतः । सिनै । अवः । क्षु । धासिः । इरा । इळा । इषै । ऊर्क । रसः । स्वधा ।
 अर्कः । क्षन्न । नेमः । ससं । नमः । आयुः । सनृता । ब्रह्म । वचैः । कीलालं । यशइत्यष्टाविंशतिरन्ननामानि
 ॥ ७ ॥ आवयति । भवति । बभस्ति । वेति । वेवेष्टि । अविष्यन् । बप्सति । भसथः । बब्धां । ह्वरतीतिदशा-
 त्तिकर्माणः ॥ ८ ॥ ओजः । पाजः । शवः । तवः । तरः । त्वक्षः । शर्धः । बाधः । नृम्णं । तविषी । शुष्मं ।
 शुष्णं । दक्षः । वीलु । च्यौलं । शूषं । सहः । यहः । वधः । वर्गः । वृजिनै । वृक् । मुज्मना । पौस्यानि ।

निघंटुः

॥ ११ ॥

धूर्णसिः । द्रविणं । स्पद्रासः । शंबरमित्यष्टाविंशतिर्बलनामानि ॥ ९ ॥ मृधं । रेक्णः । रिक्थं । वेदः । वरिवः ।
श्वात्रं । रत्नं । रयिः । क्षत्रं । भगः । मीहुं । गयः । द्युम्नं । इन्द्रियं । वसु । रायः । राधः । भोजनं । तना ।
नृम्णं । बंधुः । मेधा । यशः । ब्रह्म । द्रविणं । श्रवः । वृत्रं । वृतमित्यष्टाविंशतिरेवधननामानि ॥ १० ॥
अह्या । उस्त्रा । उस्त्रिया । अही । मही । अदितिः । इळा । जगती । शक्करीतिनवगोनामानि ॥ ११ ॥ रेळते ।
हेळते । भामते । भूणीयते । भ्रीणाति । भ्रेषति । दोधति । वृनुष्यति । कंपते । भोजतइतिदशक्रुध्यतिकर्माणः
॥ १२ ॥ हेळः । हरः । हृणिः । त्यजः । भामः । एहः । ह्वरः । तपुषी । जुर्णिः । मुन्युः । व्यथिरित्येकादश-
क्रोधनामानि ॥ १३ ॥ वर्तते । अयते । लोटते । लोठते । स्यंदते । कसति । सर्पति । स्यमति । स्रवति ।
संस्रते । अवति । श्रोतति । ध्वंसति । वेनति । मार्ष्टि । भुरण्यति । शवति । कालयति । पेलयति । कंठति ।
पिस्यति । विस्यति । मिस्यति । प्रवते । प्लवते । च्यवते । कवते । गवते । नवते । क्षोदति । नक्षति । सक्षति ।
न्यक्षति । सचति । ऋच्छति । तुरीयति । चतति । अतति । गति । इयक्षति । सश्चति । त्सरति । रंहति ।
यतते । भ्रमति । ध्रजति । रजति । लजति । क्षियति । धमति । मिनाति । ऋण्वति । ऋणोति । स्वरति ।
सिसति । वेषिष्टि । योषिष्टि । रिणाति । रीयते । रेजति । दध्यति । दुभ्नोति । युध्यति । धन्वति । अरुषति ।

वेदांगं

॥ ११ ॥

आर्यति । डीयते । तर्कति । दीयति । ईषति । फणति । हनति । अर्दति । मर्दति । ससृते । नसते । हर्यति । इयति ।
 ईते । ईखते । ज्रयति । श्वात्रति । गति । आगनीगति । जंगति । जिन्वति । जसति । गमति । ध्रति ।
 ध्राति । ध्रयति । वहते । रथ्रयति । जेहते । ष्वःकति । क्षुपति । प्साति । वार्ति । यार्ति । इषति । द्राति ।
 द्रूळति । एजति । जमति । जवति । वंचति । अनिति । पवते । हंति । सेधति । अगन् । अजगन् । जिगाति ।
 पतति । इन्वति । द्रमति । द्रवति । वेति । हयंतात् । एति । जगायात् । अयुथुरितिद्वाविंशंशतंगतिकर्माणः
 ॥ १४ ॥ नु । मधु । द्रवत् । ओषं । जीराः । जूर्णिः । शूर्ताः । शूघनासः । शीमं । तृषु । तूर्यं । तूर्णिः ।
 अजिरं । भुरण्युः । शु । आशु । प्राशुः । तूतुजिः । तूतुजानः । तुज्यमानासः । अज्राः । साचीवित् ।
 द्युगत् । ताजत् । तुरणिः । वातरंहाइतिषड्विंशतिःक्षिप्रनामानि ॥ १५ ॥ तळित् । आसात् । अंबरं ।
 तुर्वशं । अस्तमीके । आके । उपाके । अर्वाके । अंतमानां । अवमे । उपमइत्येकादशांतिकनामानि ॥ १६ ॥
 रणः । विवाक् । विखादः । नदनुः । भरे । आक्रंदे । आहवे । आजौ । पृतनाज्यं । अभीके । समीके ।
 ममसत्यं । नेमधिता । संकाः । समितिः । समनं । मीहे । पृतनाः । स्पृधः । मृधः । पृतसु । समत्सु ।
 समर्ये । समरणे । समोहे । समिथे । संख्ये । संगे । संयुगे । संगथे । संगमे । वृत्रतूर्ये । पृक्षे । आणौ ।

निघंटुः

॥ १२ ॥

शूरसातौ । वाजसातौ । समनीके । खले । खजे । पौस्ये । महाधने । वाजे । अज्म । सद्म । संयत् ।
संवतइतिषट्चत्वारिंशत्संग्रामनामानि ॥ १७ ॥ इन्वति । नक्षति । आक्षाणः । आनद् । आष्ट । आपनः ।
अशत् । नशत् । आनशे । अश्रुतइतिदशव्याप्तिकर्माणः ॥ १८ ॥ दृभोति । श्रथति । ध्वरति । धूर्वति ।
वृणक्ति । वृश्चति । कृण्वति । कृंतति । श्वसिति । नभते । अर्दयति । स्तृणाति । स्नेहयति । यातयति ।
स्फुरति । स्फुलति । निवपंतु । अवतिरति । वियातः । आतिरत् । तळित् । आखंडल । द्रूणाति । रम्णाति ।
शृणाति । शुम्नाति । तृणेहि । ताहि । नितोशते । निवर्हयति । मिनाति । मिनोति । धमतीतित्रयस्त्रिंशद्वध-
कर्माणः ॥ १९ ॥ दिद्युत् । नेमिः । हेतिः । नमः । पविः । सृकः । वृकः । वधः । वज्रः । अर्कः । कुत्सः ।
कुलिशः । तुंजः । तिग्मः । मेनिः । स्वधितिः । सायकः । परशुरित्यष्टादशवज्रनामानि ॥ २० ॥ इरज्यति ।
पत्यते । क्षयति । राजतीतिचत्वारण्येश्वर्यकर्माणः ॥ २१ ॥ राष्ट्री । अर्यः । नियुत्वान् । इनइनइतिचत्वारीश्व-
रनामानि ॥ २२ ॥ अपस्तुङ्गानुष्या आयत्य । शुवोवश्म्यंध आवयत्यो जौमघमह्यारेळतेहेळोवर्ततेनुतळिद्रणइन्वतिदु-
भोतिदिद्युर्दिरज्यतिराष्ट्रीद्वाविंशतिः ॥ इतिनैघंटुकेद्वितीयोऽध्यायः ॥ २ ॥ ॥ ॥ ॥
ॐउरु । तुवि । पुरु । भूरि । शश्वत् । विश्वै । परीणसा । व्यानशिः । शतं । सहस्रं । सलिलं । कुविदि-

वेदांगं

॥ १२ ॥

तिद्वादशबहुनामानि ॥ १ ॥ ऋहन् । ह्रस्वः । निघृष्वः । मायुकः । प्रतिष्ठा । कृधु । वम्रकः । दभ्रं । अर्भकः ।
 क्षुल्लकः । अल्पइत्येकादशह्रस्वनामानि ॥ २ ॥ महत् । ब्रध्नः । ऋष्वः । बृहत् । उक्षितः । तवसः । तविषः ।
 महिषः । अभ्वः । ऋभुक्षाः । उक्षाः । विहायाः । यह्वः । ववक्षिथ । विवक्षसे । अंभृणः । माहिनः । गभीरः ।
 ककुहः । रभसः । ब्राधन् । विरप्शी । अद्भुतं । बर्हिष्ठः । बर्हिषदितिपंचविंशतिर्महन्नामानि ॥ ३ ॥ गयः ।
 कृदरः । गर्तः । हर्म्यं । अस्तं । पस्त्यं । दुरोणे । नीळं । दुर्याः । स्वसराणि । अमा । दमे । कृत्तिः । योनिः ।
 सन्नं । शरणं । वरूथं । छर्दिः । छदिः । छाया । शर्म । अज्मेतिद्वाविंशतिर्गृहनामानि ॥ ४ ॥ इरज्यति ।
 विधेमं । सपर्यति । नमस्यति । दुवस्यति । ऋध्नोति । ऋणद्धि । ऋच्छति । सपति । विवासतीतिदशपरिचरण-
 कर्माणः ॥ ५ ॥ शिवाता । शतरा । शार्तपंता । शिल्गुः । स्यूमकं । शेवृधं । मयः । सुगम्यं । सुदिनं ।
 शूषं । शुनं । शुग्मं । भेषजं । जलाषं । स्योनं । सुम्रं । शेवै । शिवं । शं । कमिति विंशतिः सुखनामानि ॥ ६ ॥
 निर्णिकृ । वत्रिः । वर्षः । वपुः । अमर्तिः । अप्सः । प्सु । अम्रः । पिष्टं । पेशः । कृशनं । मरुत् । अर्जुनं ।
 ताम्रं । अरुषं । शिल्पमितिषोडशरूपनामानि ॥ ७ ॥ अस्रेमा । अनेमा । अनेद्यः । अनवद्यः । अनभिश्स्त्यः ।
 उक्थ्यः । सुनीथः । पाकः । वामः । वयुनमितिदशप्रशस्यनामानि ॥ ८ ॥ केतुः । केतः । चेतः । चित्तं । क्रतुः ।

निघंटुः

॥ १३ ॥

असुः । धीः । शची । माया । वयुनै । अभिरुयेत्येकादशप्रज्ञानामानि ॥ ९ ॥ बद्र । श्रत् । सत्रा । अद्धा ।
इत्था । ऋतमितिषट्सत्यनामानि ॥ १० ॥ चिक्वत् । चाकनत् । अचक्ष्म । चष्टे । विचष्टे । विचर्षणिः ।
विश्वचर्षणिः । अवचाकशदित्यष्टौपश्यतिकर्माणः ॥ ११ ॥ हिकै । नुकै । सुकै । आहिकै । आकी । नकिः ।
माकिः । नकी । आकृतमिति नवोत्तराणिपदानिसर्वपदसमाम्नानाय ॥ १२ ॥ इदमिव । इदंयथा । अग्निर्नये ।
चतुरश्विहृदमानात् । ब्राह्मणाव्रतचारिणः । वृक्षस्यनुतेपुरुहूतवयाः । जारआभगै । मेषोभूतोभियंनयः । तद्रूपः ।
तद्वर्णः । तद्वत् । तथेत्युपमाः ॥ १३ ॥ अर्चति । गायति । रेभति । स्तोभति । गूर्धयति । गृणाति । जरते ।
ह्वयते । नदति । पृच्छति । रिहति । धमति । कृपायति । कृपण्यति । पुनस्यति । पुनायते । वल्गुयति । मंदते ।
भंदते । छंदति । छुदयते । शशमानः । रंजयति । रजयति । शंसति । स्तौति । यौति । रौति । नौति । भनति ।
पणायति । पणते । सर्पति । पुपुक्षाः । मुहयति । वाजयति । पूजयति । मन्यते । मंदति । रसति । स्वरति ।
वेनति । मंद्रयते । जल्पतीतिचतुश्चत्वारिंशदर्चतिकर्माणः ॥ १४ ॥ विप्रः । विग्रः । गृत्सः । धीरः । वेनः ।
वेधाः । कण्वः । ऋभुः । नवेदाः । कविः । मनीषी । मंधाता । विधाता । विपः । मनुश्चित् । विपश्चित् ।
विपन्यवः । आकेनिपः । उशिजः । कीस्तासः । अद्धातयः । मतयः । मतुथाः । वाघतइतिचतुर्विंशतिर्मेधाविना-

वेदांगं

अ. ३

॥ १३ ॥

मानि ॥ १५ ॥ रेभः । ज॒रि॒ता । क॒ारुः । न॒दः । स्ता॒मुः । की॒रिः । गौः । सु॒रिः । ना॒दः । छंदः । स्तु॒प । रु॒द्रः ।
 कृ॒प॒ण्यु॒रि॒ति॒त्रयो॒दश॒स्तो॒तृना॒मानि ॥ १६ ॥ यु॒ज्ञः । वे॒नः । अ॒ध्व॒रः । मे॒धः । वि॒दथः । ना॒र्यः । स॒र्व॒नं । हो॒त्रा ।
 इ॒ष्टिः । दे॒वता॑ता । म॒खः । वि॒ष्णुः । इंदुः । प्र॒जाप॑तिः । ध॒र्म॒इति॑पंचदशयज्ञनामानि ॥ १७ ॥ भ॒र॒ताः ।
 कुर॑वः । वा॒घ॒तः । वृ॒क्त॒ब॒र्हिषः । यु॒त॒स्रु॒चः । म॒रु॒तः । स॒बा॒धः । दे॒व॒य॒व॒इत्य॑ष्टावृत्तिङ्नामानि ॥ १८ ॥ ई॒म॒हे ।
 या॒मि । म॒न्म॑हे । दु॒द्धि । शु॒ग्धि । पू॒र्धि । मि॒मि॑द्धि । मि॒मी॒हि । रि॒रि॑द्धि । रि॒री॒हि । पी॒प॒रत् । यं॒तारः । यं॒धि ।
 इ॒षु॒ध्यति॑ । म॒दे॒म॒हि । म॒ना॒म॒हे । मा॒य॒त॒इति॑सप्तदशयाच्चाकर्माणः ॥ १९ ॥ दा॒ति । दा॒श॒ति । दा॒स॒ति । रा॒ति ।
 रा॒स॒ति । पू॒णाक्षि॑ । पू॒णा॒ति । शि॒क्ष॒ति । तुं॒ज॒ति । मं॒ह॒त॒इति॑दशदानकर्माणः ॥ २० ॥ प॒रि॒स्र॒व । प॒व॒स्व ।
 अ॒भ्य॑र्ष । आ॒शि॒ष॒इति॑चत्वारोध्येषणाकर्माणः ॥ २१ ॥ स्व॒पि॒ति । स॒स्ती॒ति॒द्वौ॒स्व॒पि॒ति॒कर्मा॑णौ ॥ २२ ॥ कू॒पः ।
 का॒तुः । क॒र्तः । व॒त्रः । क॒ाटः । खा॒तः । अ॒व॒तः । क्रि॒विः । सू॒दः । उत्सः । ऋ॒श॒य॒दात् । का॒रो॒त॒रात् । कु॒श॒यः ।
 के॒व॒ट॒इति॑चतुर्दशकूपनामानि ॥ २३ ॥ तृ॒पुः । त॒क्का । रि॒भ्वा । रि॒पुः । रि॒क्का । रि॒हा॒याः । ता॒युः । त॒स्करः ।
 व॒न॒गुः । हु॒र॒श्चि॒त् । मु॒षी॒वान् । म॒लि॒म्लु॒चः । अ॒घ॒शंसः । वृ॒क॒इति॑चतुर्दशैवस्तेननामानि ॥ २४ ॥ नि॒ण्यं । स॒स्वः ।
 स॒नु॒तः । हि॒रु॒क् । प्र॒ती॒च्यं । अ॒पी॒च्य॒मि॒ति॒ष॒णि॒र्णा॒ता॒त॒र्हि॒त॒ना॒म॒धे॒या॒नि ॥ २५ ॥ आ॒के । प॒रा॒के । प॒रा॒चैः ।

निघंटुः

॥ १४ ॥

अ॒रे । प॒राव॑त॒इति॑पंचदूरनामानि ॥ २६ ॥ प्र॒लं । प्र॒दि॒वः । प्र॒व॒याः । स॒ने॒मि । पू॒र्व्य । अ॒ह्वा॒येति॑षट्पु॒रा॒णना॒मा॒नि ॥ २७ ॥ न॒वं । नू॒लं । नू॒त॒नं । न॒व्यं । इ॒दा । इ॒दानी॑मि॒ति॒ष॒ळे॒व॒न॒वा॒ना॒मा॒नि ॥ २८ ॥ प्र॒पि॒त्वे । अ॒भी॒के । द॒भ्रं । अ॒र्भ॒कं । ति॒रः । स॒तः । त्वः । ने॒मः । ऋ॒क्षाः । स्तृ॒भिः । व॒स्त्री॒भिः । उ॒प॒जि॒हि॒का । ऊ॒र्द॒रं । कृ॒द॒रं । रं॒भः । पि॒ना॒कं । मे॒ना । ग्नाः । शे॒पः । वै॒त॒सः । अ॒या । ए॒ना । सि॒ष॒क्तु । स॒च॒ते । भ्य॒स॒ते । रे॒ज॒त॒इति॑षड्विंश॒ति॒र्दि॒शउ॒त्त॒रा॒णिना॒मा॒नि ॥ २९ ॥ स्व॒धे । पु॒रं॒धी । धि॒ष॒णे । रो॒द॒सी । क्षो॒णी । अं॒भ॒सी । न॒भ॒सी । र॒ज॒सी । स॒द॒सी । स॒द्वा॒नी । घृ॒त॒व॒ती । ब॒हु॒ले । ग॒भी॒रे । गं॒भी॒रे । ओ॒ण्यौ । च॒म्बौ । पा॒श्वौ । म॒ही । उ॒र्वी । पृ॒थ्वी । अ॒दि॒ती । अ॒ही । दू॒र॒अ॒ते । अ॒पा॒रेअ॒पा॒रे॒इति॑चतुर्विंशतिर्द्यावापृथिव्योर्नामधेयानिनामधेयानि ॥ ३० ॥ उ॒र्व॒ह॒न्म॒हद्भ॒य॒इ॒र॒ज्य॒ति॒शि॒वा॒ता॒नि॒र्णि॒ग॒स्त्रे॒मा॒के॒तु॒र्ब॒द्र॒चि॒क्य॒द्धि॒क॒मि॒द॒मि॒वा॒र्च॒ति॒वि॒प्रो॒रे॒भो॒य॒ज्ञो॒भ॒र॒ता॒ई॒म॒हे॒दा॒ति॒परि॑स्त्रवस्वपि॒ति॒कूप॑स्त्रिपु॒र्नि॒ण्य॒मा॒के॒प्र॒लं॒न॒वं॒प्र॒पि॒त्वे॒स्व॒धे॒त्रिं॒शत् ॥ इति॑नैघंटुकेतृतीयोऽध्यायः ॥ ३ ॥

ॐ ज॒हा । नि॒धा । शि॒ता॒म । मे॒ह॒ना । द॒मू॒नाः । मू॒षः । इ॒षि॒रे॒ण । कुरु॑त॒नं । ज॒ठ॒रे । ति॒त॒उ । शि॒प्रे । म॒ध्या । म॒दू । इ॒र्मा॒ता॒सः । का॒य॒मा॒नः । लो॒धं । शी॒रं । वि॒द्र॒धे । द्रु॒प॒दे । तु॒ग्व॒नि । न॒स॒ते । न॒स॒तः । आ॒ह॒न॒सः । अ॒द्म॒सत् । इ॒ष्मि॒णः । वा॒हः । परि॑त॒क॒म्या । सु॒वि॒ते । द॒य॒ते । नू॒चि॒त् । नू॒च । द्रा॒व॒ने । अ॒कू॒पा॒र॒स्य । शि॒शी॒ते ।

वेदांगं
अ. ४

॥ १४ ॥

सुतुकः । सुप्रायणाः । अप्रायुषः । च्यवनः । रजः । हरः । जुहुरे । व्यंतः । क्राणाः । वाशी । विषुणः । जामिः ।
 पिता । शंयोः । अदितिः । एरिरे । जसुरिः । जरते । मंदिने । गौः । गातुः । दंसयः । तूताव । चयसे ।
 वियुते । ऋधक् । अस्याः । अयेतिद्विषष्टिःपदानि ॥ १ ॥ सस्त्रि । वार्हिष्ठः । दूतः । वावशानः । वार्य । अंधः ।
 असंश्रंती । वनुष्यति । तरुष्यति । भंदनाः । आहनः । नदः । सोमोअक्षाः । श्वात्रं । ऊतिः । हासमाने । पड्भिः ।
 ससं । द्विता । ब्राः । वराहः । स्वसराणि । शर्याः । अर्कः । पविः । वक्षः । धन्व । सिन । इत्था । सचा ।
 चित । आ । द्युम्रं । पवित्रं । तोदः । स्वचाः । शिपिविष्टः । विष्णुः । आघृणिः । पृथुज्रयाः । अथर्यु । काणुका ।
 अध्रिगुः । आंगुषः । आपातमन्युः । श्मशा । उर्वशी । वयुन । वाजपस्त्यं । वाजगंध्यं । गध्यं । गधिता ।
 कौरयाणः । तौरयाणः । अहयाणः । हरयाणः । आरितः । ब्रंदी । निष्पपी । तूर्णीशं । क्षुपं । निचुपुणः ।
 पदि । पादुः । वृकः । जोषवाकं । कृत्तिः । श्वघ्नी । समस्य । कुटस्य । चर्षणिः । शंबः । केपयः । तूतुमाकृषे ।
 अंसत्रं । काकुदं । वीरिटे । अच्छ । पारि । ई । सीं । एनं । एनां । सृणिरितिचतुरुत्तरमशीतिःपदानि ॥ २ ॥
 आशुशुक्षणिः । आशाभ्यः । काशिः । कुणारुं । अलातृणः । सललूकं । कत्पयं । विस्रुहः । वीरुधः । नक्षहाभं ।
 अस्कृधोयुः । निशुंभाः । वृबदुक्थं । ऋदूदरः । ऋदूपे । पुलुकामः । असिन्वती । कपना । भाऽऋजीकाः ।

निघंटुः

॥ १५ ॥

रुजानाः । जुर्णिः । ओमना । उपलप्रक्षिणी । उपसि । प्रकलवित् । अभ्यर्धयज्वा । ईक्षे । क्षोणस्य । अस्मे ।
पाथः । सवीमनि । सप्रथाः । विदथानि । श्रायैतः । आशीः । अजीगः । अमूरः । शशमानः । देवोदेवाच्या-
कृपा । विजामातुः । ओमासः । सोमानै । अनवायं । किमीदिनै । अमवान् । अमीवा । दुरितं । अप्वा ।
अमतिः । श्रुष्टी । पुरैधिः । रुशत् । रिशादसः । सुदत्रः । सुविदत्रः । आनुषक् । तुर्वणिः । गिर्वणसे । असूर्ते-
सूर्ते । अम्यक् । यादृश्मिन् । जारयायि । अग्रिया । चनः । पचता । शुरुधः । अमिनः । जज्झतीः । अप्रति-
ष्कृतः । शाशदानः । सृप्रः । सुशिप्रः । शिप्रे । रंसु । द्विबहीः । अक्रः । उराणः । स्तियानां । स्तिपाः । जवारु ।
जरूथं । कुलिशः । तुंजः । बर्हणा । ततनुष्टि । इलीबिशः । कियेधाः । भ्रिमिः । विष्पितः । तुरीपै । रास्पिनः ।
क्रंजतिः । ऋजुनीती । प्रतद्वसू । हिनोत । चोष्कूयमाणः । चोष्कूयते । सुमत् । दिविष्टिषु । दूतः । जिन्वति ।
अमत्रः । ऋचीषमः । अनर्शराति । अनर्वा । असामि । गल्दया । जल्हवः । बकुरः । बेकनाटान् । अभिधैतन ।
अंहुरः । बतः । वाताप्यै । चाकन् । रथर्यति । असक्रां । आधवः । अनवब्रवः । सदान्वे । शिरिबिठः ।
पराशरः । क्रिविर्दती । करूळती । दनः । शरारुः । इदंयुः । कीकटेषु । वृंदः । वृंदं । किः । उल्वै । ऋबीसमृ-
बीसमितित्रयस्त्रिंशच्छतंपदानि ॥ ३ ॥ जहासस्त्रिमाशुशुक्षणिस्त्रीणि ॥ इतिनैघंटुकेचतुर्थोऽध्यायः ॥ ४ ॥

वेदांगं
अ. ४

॥ १५ ॥

॥ ॐ अग्निः । जातवेदाः । वैश्वानरइतित्रीणिपदानि ॥ १ ॥ द्रविणोदाः । इध्मः । तनूनपात् । नराशंसः ।
 इळः । बर्हिः । द्वारः । उषासानक्ता । दैव्याहोतारा । तिस्रोदेवीः । त्वष्टा । वनस्पतिः । स्वाहाकृतयइतित्रयो-
 दशपदानि ॥ २ ॥ अश्वः । शकुनिः । मंडूकाः । अक्षाः । ग्रावाणः । नराशंसः । रथः । दुंदुभिः । इषुधिः ।
 हस्तघ्नः । अभीशवः । धनुः । ज्या । इषुः । अश्वा । अश्वाजनी । उलूखलं । वृषभः । द्रुघणः । पितुः । नद्यः । आपः ।
 ओषधयः । रात्रिः । अरण्यानी । श्रद्धा । पृथिवी । अप्वा । अग्रायी । उलूखलमुसले । हविर्धानै । द्यावा-
 पृथिवी । विपाद्छुतुद्री । आर्त्ती । शुनासीरौ । देवीजोष्टी । देवीऊर्जाहुतीतिषट्त्रिंशत्पदानि ॥ ३ ॥ वायुः ।
 वरुणः । रुद्रः । इंद्रः । पर्जन्यः । बृहस्पतिः । ब्रह्मणस्पतिः । क्षेत्रस्यपतिः । वास्तोष्पतिः । वाचस्पतिः ।
 अपान्नपात् । यमः । मित्रः । कः । सरस्वान् । विश्वकर्मा । तार्क्ष्यः । मन्युः । दुधिक्षाः । सविता । त्वष्टा ।
 वातः । अग्निः । वेनः । असुनीतिः । ऋतः । इंद्रुः । प्रजापतिः । अहिः । अहिर्बुध्न्यः । सुपर्णः । पुरुरवाइति-
 द्वात्रिंशत्पदानि ॥ ४ ॥ श्येनः । सोमः । चंद्रमाः । मृत्युः । विश्वानरः । धाता । विधाता । मरुतः ।
 रुद्राः । ऋभवः । अंगिरसः । पितरः । अथर्वाणः । भृगवः । आह्याः । अदितिः । सरमा । सरस्वती ।
 वाक् । अनुमतिः । रका । सिनीवाली । कुहूः । यमी । उर्वशी । पृथिवी । इंद्राणी । गौरी । गौः ।

निघंटुः

॥ १६ ॥

धेनुः । अङ्घ्र्या । पृथ्या । स्वस्तिः । उषाः । इळा । रोदसीतिषट्त्रिंशत्पदानि ॥ ५ ॥ अश्विनौ । उषाः ।
सूर्या । वृषाकपायी । सरण्यूः । त्वष्टा । सविता । भगः । सूर्यः । पूषा । विष्णुः । विश्वानरः । वरुणः ।
केशी । केशिनः । वृषाकपिः । यमः । अजएकपात् । पृथिवी । समुद्रः । अथर्वा । मनुः । दध्यङ् ।
आदित्याः । सप्तऋषयः । देवाः । विश्वेदेवाः । साध्याः । वसवः । वाजिनः । देवपत्न्योदेवपत्न्येत्येकत्रिंश-
त्पदानि ॥ ६ ॥ अग्निर्द्रविणोदाअश्वोवायुःश्येनोश्विनौषट् ॥ इतिनैघंटुकेपंचमोऽध्यायः ॥

इदं पुस्तकं पणशीकरोपाह्वलक्ष्मणशर्मतनुजनुषा वासुदेवशर्मणा संस्कृतं तच्च पाण्डुरंग जावजी इत्यतैः
स्वीये “ निर्णयसागराख्य ” मुद्रणालये मुद्रयित्वा प्रकाशितम् । शके १८५५, सन १९३४.

॥ शिक्षादिवेदांगचतुष्टयंसमाप्तम् ॥

वेदांगं
अ. ५

॥ १६ ॥

॥ इति शिक्षादिवेदषडङ्गानि ॥

[OrderDescription]
,CREATED=18.08.20 11:27
,TRANSFERRED=2020/08/18 at 11:33:51
,PAGES=36
,TYPE=STD
,NAME=S0003513
,Book Name=M-3069-SHIKSHADI VEDANG
,ORDER_TEXT=
,[PAGELIST]
,FILE1=00000001.TIF
,FILE2=00000002.TIF
,FILE3=00000003.TIF
,FILE4=00000004.TIF
,FILE5=00000005.TIF
,FILE6=00000006.TIF

FILE7=00000007.TIF
,FILE8=00000008.TIF
,FILE9=00000009.TIF
,FILE10=00000010.TIF
,FILE11=00000011.TIF
,FILE12=00000012.TIF
,FILE13=00000013.TIF
,FILE14=00000014.TIF
,FILE15=00000015.TIF
,FILE16=00000016.TIF
,FILE17=00000017.TIF
,FILE18=00000018.TIF
,FILE19=00000019.TIF
,FILE20=00000020.TIF
,FILE21=00000021.TIF

FILE22=00000022.TIF
,FILE23=00000023.TIF
,FILE24=00000024.TIF
,FILE25=00000025.TIF
,FILE26=00000026.TIF
,FILE27=00000027.TIF
,FILE28=00000028.TIF
,FILE29=00000029.TIF
,FILE30=00000030.TIF
,FILE31=00000031.TIF
,FILE32=00000032.TIF
,FILE33=00000033.TIF
,FILE34=00000034.TIF
,FILE35=00000035.TIF
,FILE36=00000036.TIF

